

Křehká holka s kulometem. Český fotograf ukázal druhou stranu Vietnamu

- A | 11. dubna 2024

VIETNAM: Křehká holka s kulometem. Český fotograf ukázal druhou stranu Vietnamu

Válku ve Vietnamu dnes vnímáme především skrze americký pohled. Z druhé strany ji ovšem před více než šedesáti lety ukázal Jovan Dezort, fotograf Československé tiskové kanceláře. „Nevěděl jsem, do čeho jdu. Děti tam žily v zákopech,“ zavzpomínal pro seriál Slavné fotografie letošní devadesátník Dezort.

Černobílé fotografie rozvěšené po stěnách jeho pražského domu připomínají, že se během své šedesát let trvající kariéry stal skutečným kronikářem života v Československu. Zvěčnil Martu Kubišovou jako začínající zpěvačku, čerstvou maminku Věru Čáslavskou i rozvášněné Pražany dohadující se v srpnu 1968 s ruskými vojáky.

Jedna z nejznámějších Dezortových fotografií však vznikla na druhém konci světa. Je na ní vietnamská dívka ve světlé přilbě vykukující ze zákopu, za ní je vidět těžký kulomet. Fotograf ji pořídil v lednu 1968, kdy ho do severního Vietnamu poslala Československá tisková kancelář, aby zdokumentoval každodenní teror amerických náletů.

Fotograf Jovan Dezort říká: „Zničehonic tam byly holky s těžkými kulomety zakopaný uprostřed polí. Bylo jim třeba dvacet a já jsem nemohl uvěřit, že by dokázaly střílet.“

„Přiletěl jsem v noci, vyzvedli mě lidé z místní agentury a už po cestě z letiště jsem z okýnka sledoval v polích rozházené vagóny, jak tam asi dopadla bomba,“ vzpomíná Dezort na začátek třítydenního pobytu v Hanoji. Podobných scén viděl nespočet, tou nejzajímavější fotkou z výjezdu do Ho Či Minovy země ale byla momentka dívky s těžkým kulometem.

„Kolegové mě po pár dnech ve městě odvezli na místo, kterému říkali újezd. Zničehonic tam byly holky s těžkými kulomety zakopaný uprostřed polí. Bylo jim třeba dvacet a já jsem nemohl uvěřit, že by dokázaly střílet. Normálně tam žily, praly si tam. Vypravil jsem se za nimi, abych nafotil reportáž. Prohodily se mnou pár slov rusky a byly moc příjemný.“

Jovan Dezort

- Narodil se v roce 1934 v Brně, letos v listopadu oslaví 90. narozeniny
- Vystudoval fotografii na Střední průmyslové škole grafické v Praze
- Mezi lety 1960 a 1975 pracoval pro ČTK, zaměřoval se na kulturu
- Následně fotil pro časopisy Vlasta a Svět práce, v roce 1984 se přesunul na volnou nohu
- Nejradši svému objektivu vystavoval obyčejné lidi, jeho snímky jsou charakteristické přirozeností a bezprostředností

Kouzlo jeho fotky pramení částečně z kontrastu křehké dívky a její masivní zbraně. Jedná se o 160kilogramový sovětský kulomet DŠKM ráže 12,7 mm známý jako „Duška“ nebo „Copter killer“. Přezdívka naznačuje, že Vietnamci ho používali k sestřelování amerických vrtulníků.

„Je to kulomet technicky zastaralý, ale jednoduchý a velmi rozšířený. Ve spoustě zemí na něj ještě dnes lze narazit, protože ho leckdo od Sovětů zkopíroval. Jako protiletadlová zbraň se velmi dobře osvědčil k sestřelování nízko létajících vzdušných cílů. Ale jde použít i jako klasický těžký kulomet na podstavci a pro potřeby pěchoty,“ vysvětluje vojenský analytik Lukáš Visingr.

Podle Visingra byla zbraň běžným vybavením severovietnamských obrněných transportérů nebo tanků, které čelily vzdušné převaze nepřítele. „Na fotce je dobře vidět kruhový zaměřovač s prstenci, který je typicky určen pro střelbu na vzdušné cíle. Takový zaměřovač je věc, která se zrodila už za první světové války a za těch více než sto let se nezměnila,“ doplňuje expert.

Ženy ve vietnamské válce sehrály významnou roli, což ostatně dokazuje i dobový slogan „když přijde válka, i ženy musí bojovat“. V řadách Vietkongu jich miliony sloužily jako špiónky, ošetrovatelky, administrativní pracovnice nebo přímo vojačky. Civilistky pak za bojující muže musely převzít práci v průmyslu.

Dezort vzpomíná, že ve Vietnamu vídal hlavně dívky s puškou s bajonetem. Podle Visingra ale rozhodně není překvapivé, že na fotografii za těžkým kulometem stojí žena. „V rámci partyzánských jednotek Vietkongu i v severovietnamské armádě byly ženy poměrně často. V protiletadlové obraně to určitě není bezprecedentní. V nacistickém Německu také existovaly ženské obsluhy protiletadlových kanonů,“ říká analytik.

Vietnamci si na nálety zvykli

Lidé z vietnamské tiskové agentury Dezorta džípem vozili do okolí Hanoje, jen do bojové zóny nesměl. „Jednou odpoledne mě odvezli do hor, ale všechno bylo tajné, tak jsem nesměl nic vědět. Nakonec jsem byl svědkem nemocnice vybudované někde ve skalách. Vietnamci tam mezi kameny operovali zraněné.“

Americké nálety byly na denním pořádku, ale Vietnamci už na ně byli zvyklí. „Když zahoukaly sirény, děti zalezly do vykopané díry v zemi a prolezly do krytů. Byl to takovej blbej život,“ vzpomíná rodák z Brna, který během svého pobytu zažil několik leteckých poplachů.

„Filmy jsem vyvolával vždy o poledním klidu. Najednou ale začal houkat poplach a já jsem byl potmě v komoře. Začal rachot, tak jsem se přitiskl ke komínu s vidinou, že když barák spadne, tak se zachráním. Měl jsem strach. Z trubek tekla voda, jak se dům otrásal.“

V Asii potkal i Tita

Jako fotograf Československé tiskové kanceláře měl v popisu práce i dokumentaci „přátelských vztahů“ komunistických aparátčků. Nadřízení ho proto vyslali třeba do Číny nebo SSSR. „Fotil jsem je v situacích, kdy se moc nekontrolovali. To mě bavilo a spřátelili jsme se. Nebylo to o tom, že bych je chtěl zostudit. Mám rád žertovný obrázky,“ vysvětluje.

Během cesty do Hanoje mu do sbírky státníků přibyl i Josip Broz Tito, vůdce Jugoslávie, který od rozchodu se Stalinem chytře manévroval mezi Moskvou a Západem. Fotku pořídil při nečekaném mezipřistání v Phnompenhu v Kambodži, kde jeho letadlo dosedlo kvůli rozbombardovanému letišti ve Vietnamu.

„Jak jsem se ubytoval v hotelu, tak mi hned na druhý den přišla taková parádní zlatá obálka. Prej jestli si pan Dezort přeje být přítomen přiletu Tita. Samozřejmě jsem tam jel. Fotografoval jsem nejen jeho přilet na letišti, ale účastnil jsem se i kulturního programu v královském paláci. Měl jsem možnost fotografovat v hlavním městě a také například parní elektrárnu v Chak Angre a cukrovar, které stavěly československé firmy. Po pár dnech jsem pak pokračoval do Hanoje.“

Cesta za odměnu? Ani náhodou

Dezort přiznává, že do Vietnamu odjížděl s „neurčitou představou“ utvořenou dobovou propagandou. „Politika mě moc nezajímala, jel jsem tam fotit lidi. Na realitu války ale člověk nebyl připravený,“ vzpomíná. Lze předpokládat, že jeho cesta se mohla uskutečnit jen díky vazbám spřátelených režimů v Praze a Hanoji, fotografové „četky“ však v šedesátých letech vyjížděli i mimo sféru sovětského vlivu.

„Zpravodajské cesty do zemí spřátelených i nespřátelených nebyly výjimečné. Jezdilo se na různé akce, nejen politické, ale i kulturní, sportovní a tak dále,“ přibližuje dobu bývalý ředitel agentury Jiří Majstr a připomíná, že ČTK měla rozsáhlou síť stálých zahraničních zpravodajů a zpravodajek. „A to nejen v socialistických zemích, ale i například v Bruselu, Paříži, Londýně, Římě, New Yorku, Dillí, Bejrútu, Káhiře, Hanoji a v řadě dalších měst světa,“ doplňuje odborník na historii četky.

Fotograf Jovan Dezort se snímkem z roku 1968 z Vietnamu (15. února 2024)

Jovan Dezort na otázku, jestli jel do Vietnamu „za odměnu“, jak se dnes někdy služební cesty vnímají, odpovídá, že určitě ne. „Dostal jsem befel, protože tam nikdo jet nechtěl. Byla jiná doba,“ vyjasňuje. Podle Majstra se ovšem redaktori četky cestám do světa nikdy nebránili. „O vycestování kamkoli byl většinou větší zájem, než byla nabídka,“ míní.

ČTK reportáž prodala na Západ

Dezort do pražské centrály četky nastoupil po vojně v roce 1960 a zaměřoval se především na kulturu. Fotil zejména koncerty, zpěváky, herce, muzikanty a dirigenty: Louise Armstronga, Leonarda Bernsteina, Jana Wericha, Miroslava Horníčka a nespočet dalších slavných.

Jeho vietnamskou reportáž agentura prodala na Západ, v Československu vyšla až po několika letech. „Fotografie mezi západními a východními agenturami se navzájem běžně prodávaly nebo vyměňovaly. Nezapomeňme, že vedle politiky existoval i velice fotogenický sport,“ připomíná Majstr.

Dezort do Vietnamu vyjel ještě jednou, a to v roce 1973, kdy už se válka schylovala ke konci. Za cyklus zachycující život obyčejných lidí nazvaný Mír Vietnamu získal hlavní cenu v celosvětové soutěži Mezinárodní organizace novinářů (MON). Tehdy už navíc držel jinou ceněnou trofej – Zlatou pečeť na World Press Photo v Haagu za rok 1970. Dnes se Jovan Dezort společně s dětmi věnuje archivaci svých fotografií. A těší se na devadesáté narozeniny, které oslaví v listopadu.

[ZDROJ](#)